

3 (Sem-5/CBCS) SKT-HE 1

2 0 2 2

SANSKRIT

(Honours Elective)

Paper : SKT-HE-5016

(Art of Balanced Living)

Full Marks : 80

Time : 3 hours

*The figures in the margin indicate full marks
for the questions*

UNIT—I

(Self-Presentation)

(Marks : 10)

1. Answer any one of the following :

1

निम्नलिखितेषु एकस्य उत्तरं प्रदेयम्—

(a) What is the first method of Self-presentation?

आत्मोपस्थापनविषये कोऽस्ति प्रथम उपायः?

(b) What is meant by Nididhyāsana?

निदिध्यासनस्य कोऽर्थः?

(c) What is the other name of Upaniṣat?

उपनिषत् इत्यस्य नामान्तरं किमस्ति?

2. Write short notes on any two of the following :

2×2=4

निम्नलिखितेषु पदद्वयस्य विषये संक्षिप्ता टिप्पणी लेखनीया—

मननम् ; आरण्यकम् ; आत्मोपस्थापनम्।

3. Answer any one of the following :

5

अधोलिखितयोः एकस्य उत्तरं लेखनीयम्—

(a) Discuss the propriety of the title *Bṛhadāraṇyakopaniṣat*.

‘बृहदारण्यकोपनिषदः’ शीर्षक-तात्पर्यम् आलोचनीयम्।

(b) On the basis of the Śāṅkarabhāṣya, write how the *Bṛhadāraṇyakopaniṣat* teaches the ways of higher life.

शाङ्करभाष्यानुसारं बृहदारण्यकोपनिषत्प्रदर्शितम् उच्चतरजीवन-
लाभोपायोपदेशम् आलोचयतु।

UNIT—II

(Concentration)

(Marks : 40)

4. Answer any four of the following :

1×4=4

निम्नोद्धृतेषु चतुर्णाम् उत्तराणि प्रदेयानि—

(a) What is the root used in the term ‘योग’?

योगपदे व्यवहृतो धातुः कोऽस्ति?

(b) Yoga refers to only आसनस.

(Write True or False)

योगपदेन केवलम् आसनानि सूच्यन्ते।

(शुद्धम् अशुद्धं वा लिखतु)

(c) How many Sūtras are there in the योगसूत्र?

योगसूत्रे कतिसंख्यकानि सूत्राणि वर्तन्ते?

(d) What is the subtitle of the First Chapter of the योगसूत्र?

योगसूत्रगतप्रथमाध्यायस्य किमस्ति नाम?

(e) According to the योगसूत्र, the term ‘वितृष्णा’ is connected to अभ्यास/वैराग्य.

(Choose the correct word)

योगसूत्रानुसारं ‘वितृष्णा’ इति अभ्यासेन/वैराग्येण सह संयुक्तं वर्तते।

(शुद्धं पदं संयोजनीयम्)

(f) With which school of philosophy Yoga philosophy bears compatibility?

केन दर्शनेन सह योगदर्शनस्य सायुज्यं वर्तते?

(g) In Yoga philosophy, what is referred to as दृढभूमि?

योगदर्शने दृढभूमि इति पदेन किं सूच्यते?

(h) Name one commentator of the योगसूत्र of Patañjali.

पतञ्जलिकृतयोगसूत्रनिष्ठटीकाकारस्य एकस्य नाम लिखतु।

(i) What is the meaning of the term 'आनुश्रविक' in the योगसूत्र of Patañjali?

पतञ्जलिकृतयोगसूत्रे 'आनुश्रविक' इति पदं कम् अर्थं सूचयति?

5. Give the answers of the following questions in short (any three) : $2 \times 3 = 6$

निम्नलिखितानां त्रयाणां प्रश्नानाम् उत्तराणि समासेन देयानि—

(a) What is meant by नियम according to Patañjali? What is the gender of this word? $1+1$
पतञ्जलिमतानुसारं नियमपदेन किं सूच्यते? अस्मिन् पदे किं लिङ्गं वर्तते?

(b) What is the technical meaning of the term 'सूत्र' in योगसूत्र? 2
योगसूत्रपदस्थितस्य सूत्रपदस्य पारिभाषिकार्थः कोऽस्ति?

(c) According to Patañjali, how can one attain Vairāgya? 2

पतञ्जलिमतानुसारं केन प्रकारेण जनो वैराग्यं प्राप्नोति?

(d) Explain the term 'धारणा' as per the योगसूत्र. 2
योगसूत्रानुसारं धारणापदं व्याख्यायताम्।

(e) Write a note on the importance of योग in modern world. 2

आधुनिककाले योगस्य महत्त्वं कीदृशं वर्तते तद्विषये लिखतु।

6. Write short notes on the following (any two) : $5 \times 2 = 10$

अधोलिखितेषु पदद्वयमवलम्ब्य संक्षिप्ता टिप्पणी लेखनीया—

यम ; ध्यान ; समाधि ; प्राणायाम।

7. Answer the following (any two) : $10 \times 2 = 20$

निम्नलिखितेषु प्रश्नद्वयस्य उत्तरं प्रदेयम्—

(a) Discuss the subject matter of the योगसूत्र on the basis of your prescribed text.
पाठ्यक्रमानुसारं योगसूत्रग्रन्थस्य विषयवस्तु अधिकृत्य आलोचयतु।

(b) Write an exhaustive note on क्रियायोग according to Patañjali.

पतञ्जलिमतानुसारेण क्रियायोगविषये विशदव्याख्यानं लेखनीयम्।

(c) Explain :
व्याख्यायताम्—

योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः

(6)

- (d) Discuss the four means of mental purity as per the योगसूत्र that leads to oneness.
योगसूत्रानुसारम् एकत्वानुभवमूलकम् उपायचतुष्कम् आलोचयतु।
- (e) Write a note on Patañjali's contribution in the field of Indian philosophy.
भारतीयदर्शनपरिसरे पतञ्जलेखदानम्—इति विषयमधिकृत्य एका टिप्पणी लेखनीया।

UNIT—III

(Refinement of Behaviour)

(Marks : 30)

8. Answer the following questions (any three) : $1 \times 3 = 3$
अधस्तनेषु त्रयाणाम् उत्तराणि लिखतु—
- (a) How many Chapters are there in the *Gītā*?
गीतायां कति अध्यायाः सन्ति?
- (b) Who is projected as the charioteer in the *Gītā*?
गीतायां रथचालकरूपेण कः प्रदर्शितोऽस्ति?
- (c) What is the root used in the term 'भक्ति'?
'भक्ति' इति पदे कोऽस्ति धातुः?
- (d) What is the complete title of the *Gītā*?
गीतायाः सम्पूर्णं नाम किमस्ति?

A23/350

(Continued)

(7)

- (e) Which Chapter of the *Gītā* contains the following statement?
गीतायां कस्मिन् अध्याये वचनमिदमस्ति?
“कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन।”
- (f) To which प्रस्थान among the three does the *Gītā* belong?
प्रस्थानत्रये कस्मिन् भागे गीतायाः अन्तर्भुक्तिः अस्ति?

9. Answer any one of the following : 2

अधस्तनयोः एकस्य उत्तरं प्रदेयम्—

- (a) Discuss the concept of ज्ञानयोग according to the *Gītā*.
गीतानुसारं ज्ञानयोगस्य व्याख्या करणीया।
- (b) Explain the title of the *Gītā*.
गीतायाः शीर्षकतात्पर्यं व्याख्येयम्।

10. Explain any one of the following : 5

अधस्तनयोः एकस्य व्याख्या लेखनीया—

- (a) नियतं कुरु कर्म त्वं कर्म ज्यायो ह्यकर्मणः।
शरीरयात्रापि च ते न प्रसिद्ध्येदकर्मणः॥
- (b) यज्ञशिष्टाशिनः सन्तो मुच्यन्ते सर्वकिल्बिषैः।
भुञ्जते ते त्वघं पापा ये पचन्त्यात्मकारणात्॥

A23/350

(Turn Over)

11. Answer any two of the following :

10×2=20

अधस्तनेषु प्रश्नद्वयस्य उत्तरं प्रदेयम्—

(a) Assess the importance of the *Gītā* in the life of a human being.

मनुष्यजीवने गीतायाः माहात्म्यं कीदृशमस्ति इति विषये आलोचयतु।

(b) Discuss the importance of the *Gītā* as a book of philosophy.

दर्शनग्रन्थरूपेण गीतायाः महत्त्वं सूचयतु।

(c) Write a note on the कर्मयोग of the *Gītā*.

गीतानुसारं कर्मयोगविषये एका टिप्पणी लेखनीया।

(d) How can the life of a human being be elevated through भक्तियोग?

भक्तियोगमाध्यमेन मनुष्यजीवनं कथम् उच्चतरं भवति इति विषये आलोचयतु।

(e) Write short notes on any two of the following :

अधस्तनेषु पदद्वयविषये संक्षिप्ता टिप्पणी लेखनीया—

श्रीकृष्णः ; अर्जुनः ; यज्ञः ; ध्यानयोगः।

★ ★ ★